

Maria Theiss

*Instytut Polityki Społecznej
Uniwersytet Warszawski*

Perspektywa sieci społecznych w badaniach lokalnej polityki społecznej

Streszczenie

Celem artykułu jest próba scharakteryzowania teoretycznego znaczenia perspektywy sieci społecznych w badaniach nad lokalną polityką społeczną. Autorka stara się odpowiedzieć na pytanie: jeśli badaczka lub badacz stosuje to podejście, jak rozumie politykę społeczną? Jakie aspekty lokalnej polityki społecznej pomaga ta perspektywa zrozumieć? Analiza „sieciowych” badań nad lokalną polityką społeczną, przeprowadzonych w ostatnich latach w Polsce, przywodzi autorkę do wniosku, że w nurcie tym istnieją trzy odmienne sposoby konceptualizowania związków między lokalną polityką (w znaczeniu *politics*) a programami polityki społecznej (*policy*). Są to, po pierwsze: Putnamowski nurt wyjaśnień, w którym gęste sieci powiązań obywatelskich skutkują sprawnością lokalnych instytucji, po drugie: nurt *governance*, w którym sprawność instytucji uzasadniana jest współpracą podmiotów posiadających zróżnicowane zasoby, oraz, po trzecie: nurt „koalicji rzeczniczych”, pozwalający na wyjaśnianie także treści lokalnej polityki społecznej.

Słowa kluczowe: lokalna polityka społeczna, perspektywa sieciowa, sieci polityki

Wstęp

Badania sieci społecznych są w naukach społecznych, w tym w naukach o polityce, prowadzone od lat 50. XX w. i ciągle dynamicznie się rozwijają. Procesowi temu towarzyszy wzrastające rozproszenie teoretyczne, co wynika ze statusu analizy sieci społecznych – jest ona raczej perspektywą badawczą niż zwartą teorią. Następuje stopniowa specjalizacja wewnątrz licznych nurtów tego podejścia, a fakt, że obejmuje ono koncepcje zarówno komplementarne, jak i konkurencyjne względem siebie, nakazuje zdaniem niektórych badaczy kwestionować sensowność umieszczania całości dorobku tego nurtu pod wspólnym szyldem (Sozański 2002, s. 33). Widoczne jest także zróżnicowanie poszczególnych obszarów aplikacji tego podejścia, takich jak: badania nad dynamiką ruchów społecznych i procesów mobilizacji politycznej, badania kontaktów w społecznościach wirtualnych, analiza mechanizmów poszukiwań pracodawców i pracowników na rynku pracy, działania lokalnych i regionalnych sieci międzyorganizacyjnych inspirowane koncepcją *governance*. Przejawem pogłębiającej się specjalizacji wewnątrz analizy sieci społecznych jest „krzepnięcie” teorii także wokół szczegółowych metod analitycznych, np. zastosowań teorii grafów, modelowania blokowego, czy nawet poszczególnych zmiennych analizy sieciowej – istnieją już obszernie prace i toczą się dyskusje naukowe np. o samej centralności czy homofilii w sieci, omawiające różne sposoby ich definiowania i pomiaru.

W związku z ugruntowaną pozycją perspektywy sieci społecznych w naukach o polityce, w tym licznymi uznanymi opracowaniami na jej temat, a także jej daleko idącym wewnętrznym zróżnicowaniem, bezzasadny byłby zamiar wyczerpującego charakteryzowania zastosowań analizy sieci społecznych w nauce o polityce społecznej. Intencją niniejszego artykułu jest próba wypełnienia luki między dwoma wariantami teorii o sieciach społecznych, tj. między tzw. właściwą teorią sieci, która zdaniem Stephena P. Borgattiego i Daniela S. Halgina obejmuje twierdzenia na temat konsekwencji pewnych cech sieci (np. centralności lub gęstości) dla całej sieci bądź jej aktorów, a szerszymi koncepcjami, które pozwalają cechy sieci interpretować w różnych dyscyplinach (Borgatti, Halgin 2011). Niektórzy z badaczy sieci społecznych zwracają uwagę na potrzebę rozwijania tego drugiego wymiaru problematyki, bowiem, jak podkreślają, sama analiza sieciowa jest nie tyle nawet perspektywą, co techniką badawczą, której ustalenia mogą być włączane w różne dyscypliny dopiero dzięki koncepcjom pozwalającym na interpretację twierdzeń o strukturach sieci (Salancik 1995; Wichłacz 2011; Sozański 2002). Te właśnie cele odnoszę w niniejszych rozważaniach do specyficznego obszaru badawczego, w którym jednak analiza sieciowa stosowana jest relatywnie często, tj. do zagadnień lokalnej polityki społecznej. W szczególności skupiam się na tych koncepcjach analizy sieci społecznych na lokalnym poziomie, które są współcześnie stosowane w polskim piśmiennictwie lub mogłyby mieć zastosowanie w badaniach lokalnej polityki społecznej w Polsce.

Staram się więc ukazać, że współcześnie mamy do czynienia z trzema, w praktyce często przenikającymi się nurtami interpretacji związków między ujmowanym

„sieciovu” procesem politycznym (*politics*) a jego efektami w postaci konkretnych rozwiązań i programów społecznych (*policy*) na poziomie lokalnym. W pierwszym z nich wyjaśniana jest przede wszystkim sprawność i efektywność polityki społecznej, w drugim – zawartość programów społecznych traktowana jako efekt wpływu aktorów dominujących w sieci, a w trzecim, nawiązującym do koncepcji „koalicji rzeczniczych” – treści polityki społecznej, które są postrzegane jako wyłaniające się z sieci wskazania lokalnych priorytetów, pożądanych modeli działania i przyczyn problemów społecznych. Omówienie tych trzech sposobów „sieciovego wyjaśniania” lokalnej polityki społecznej poprzedzam zarysowaniem ważniejszych elementów „właściwej teorii sieci” w rozumieniu Borgattiego i Halgina. Pokazuję przy tym, że takie jej kategorie, jak tzw. słabe powiązania pomostowe i luki strukturalne oraz obecność klik (względnie *k-cores*) są szczególnie inspirujące w politologicznych badaniach sieci społecznych.

W drugiej części tekstu wskazuję, jakim rozumieniem polityki (*politics*) skutkuje zastosowanie perspektywy sieciowej w omawianym przeze mnie obszarze badawczym. Wyznacza go tzw. *policy network analysis* (badania sieci polityki), a więc badania, głównie sektorowych, sieci podmiotów tworzących polityki publiczne¹. W jego ramach, jak wspomniałam, skupiam się przede wszystkim na tych ujęciach, w których sieci są traktowane jako zmienne wyjaśniające konkretne programy polityki społecznej².

Założenia perspektywy sieci społecznych

Perspektywa sieci społecznych powstała z potrzeby badań struktury społecznej w sposób alternatywny do ujęć opartych na esencjalizujących kategoriach np. statusu społeczno-ekonomicznego czy płci (Thatcher 1998; Wichłacz 2012, s. 108). Pomimo że z czasem jej zastosowania rozszerzyły się m.in. na wspomniane obszary badawcze, u jej podstaw leży system założeń adekwatny do badań tego podstawowego przedmiotu (Gadowska 2002, s. 149; Sozański 2002, s. 28). Decyzja o zastosowaniu w badaniach empirycznych perspektywy sieci społecznych oznacza więc przyjęcie, że elementarnym składnikiem rzeczywistości społecznej są (w ogóle lub w badanym obszarze) powiązania między podmiotami. Konsekwencją tego jest teza, że charakter i struktura powiązań, które można opisywać w precyzyjny, niemetaforyczny sposób, w tym za pomocą technik graficznych, mogą trafnie wyjaśniać jednostkowe i zbiorowe działania oraz ich efekty. Cechy jednostek uczestniczących w relacjach mają więc w tym

---

¹ Pomijam więc m.in. takie ważne i szeroko współcześnie wykorzystywane w nauce o polityce społecznej i pokrewnych dyscyplinach zastosowania perspektywy sieciowej, jak badania: kapitału społecznego / zasobów społecznych osób i rodzin, sieci migracyjnych, międzynarodowych sieci stosunków politycznych czy relacji gospodarczych między regionami.

² Poza obszarem zainteresowań pozostają w szczególności rozważania na temat krajowych sieci polityki, uwarunkowań określonej struktury sieci politycznych, mechanizmów zmian w sieci i posiadająca szczególnie bogatą literaturę, w tym omówienia w polskim piśmiennictwie, dyskusja na temat różnych typów sieci politycznych w poszczególnych sektorach krajowej polityki publicznej.

ujęciu znaczenie drugoplanowe lub w ogóle się od nich abstrahuje (Sozański 2002, s. 28; Borgatti, Halgin 2011, s. 5; Thatcher 1998). W szczególności takie zmienne, jak normy społeczne i wartości podzielane przez podmioty, opinie czy przekonania są w większości typowych analiz sieciowych pomijane lub traktowane jako czynnik wyjaśniany poprzez strukturę sieci społecznej.

Będąc przedmiotem badania w tej orientacji, sieci społeczne (w tym takie ich rodzaje, jak sieci polityczne) są rozumiane np. jako zbiór aktorów połączonych konkretnym typem relacji (Diani 2008, s. 193) czy „zbiór «obiektów społecznych» rozważany wraz z pewnym układem «społecznych powiązań» między nimi” (Sozański, 2002, s. 28). Podmiotami uczestniczącymi w sieci (a w bardziej formalnych językach opisu – węzłami w sieci) mogą być osoby, grupy społeczne, organizacje, społeczności lub bardziej złożone struktury. W konsekwencji, jak podkreśla w cytowanym tekście Tadeusz Sozański, pojęcie sieci jest bardzo pojemne i nadaje się do opisu różnych form uspołecznienia, w tym form tradycyjnie rozumianych jako zjawiska mikrosocjalne (relacje w grupie osób), jak i makrosocjalne, np. relacje między różnymi nurtami opozycji antykomunistycznej w Polsce, które opisała w swym klasycznym artykule Maryjane Osa (2008).

Powiązania między podmiotami mogą mieć różny charakter – metodologowie badań sieci społecznych proponują liczne klasyfikacje. Przykładowo, Borgatti rozróżnia „stany” (znajomość X przez Y, pokrewieństwo, zależność służbowa) i „wydarzenia” (wymiana informacji, w tym np. wymiana maili, spotkania, transfery pieniężne, kadrowe itp.). Sieci społeczne mogą się więc opierać na wymianie informacji między aktorami lokalnej polityki społecznej lub spotykaniu się różnych osób w gronie sąsiadów. Inni badacze proponują podział „materii” przepływów na: zasoby materialne, symbole i uczucia (Wichłacz 2011, s. 106), przy czym funkcjonują liczne, bardzo zróżnicowane typologie powiązań, także szeroko opisywane w polskiej literaturze (Dumała 2012, s. 189 i nast.). Powiązanie danego rodzaju między parą aktorów nie musi być zmienną dychotomiczną – w wielu przypadkach można mówić o różnej sile relacji, której wskaźnikami są np. stopień znajomości, częstotliwość kontaktów czy skala przepływów finansowych.

Rozróżnienia poszczególnych typów powiązań mają w perspektywie sieciowej znaczenie ontologiczne. Toczą się bowiem spory między badaczami, w których „realiści” prezentują pogląd, że sieć jest względnie trwałą, obiektywnie istniejącą strukturą, którą badacz może mniej lub bardziej trafnie opisać. „Nominaliści” podkreślają natomiast, że każdorazowe pytanie o konkretny typ powiązania oznacza zabieg, w którym to badacz rekonstruuje sieć powiązań, przy czym sieć wymiany informacji w danej grupie podmiotów jest „istotowo” czymś zupełnie innym niż np. sieć przepływów usług czy sieć formalnej współpracy (Borgatti, Halgin 2011, s. 3).

Wpływ, jaki założenia teoretyczne i rozstrzygnięcia co do sposobów operacjonalizacji mają na to, co faktycznie staje się obiektem badań, jest jeszcze bardziej widoczny w przypadku ustalania granic sieci. Jakkolwiek w definicji sieci jest mowa o pewnych aktorach i powiązaniach między nimi, sieć nie jest tożsama z grupą społeczną.

Oznacza to, że elementami sieci mogą być też podmioty niepowiązane z pozostałymi. Dlatego też granice sieci są wyznaczone raczej dzięki założeniom teoretycznym niż ustaleniom empirycznym. Zwykle wskazuje się tu dwa niewykluczające się podejścia. Zgodnie z pierwszym, granice sieci są wyznaczone poprzez wskazanie przez badacza zespołu formalnych cech definiujących członkostwo w sieci (Diani 2008, s. 194; Sozański 2002, s. 3). Może to być taki status podmiotu, jak np. zamieszkiwanie osoby na danym terytorium, bycie pracownikiem przedsiębiorstwa, zarejestrowanie organizacji pozarządowej w danej gminie. W myśl drugiego podejścia, granice sieci mogą się opierać np. na wskazaniach podmiotów na temat współpracy z innymi podmiotami lub na ustaleniach badacza odnośnie do tożsamości badanych aktorów (np. poczucie związku, przynależności do ruchu społecznego).

Dane w analizie sieciowej mogą być zbierane z zastosowaniem różnych technik – zwykle są to dane ilościowe uzyskiwane dzięki kwestionariuszom ankiet, w których zależności między podmiotami są operacjonalizowane za pomocą pytania o to, z kim respondent w ostatnim czasie współpracował, kogo zna, jak często kontaktuje się z różnymi podmiotami, z jakimi organizacjami badana organizacja pozostaje w formalnych zależnościach, konflikcie, z jakimi ma wspólnych pracowników itp. Trzeba przy tym zaznaczyć, że w przypadku badań nad organizacjami i instytucjami powszechnie przyjmuje się dość arbitralne założenie, iż wypowiedzi ich przedstawicieli są reprezentatywne dla całej organizacji. Założenie to odgrywa w szczególności rolę przy badaniu sieci nieformalnych kontaktów dużych organizacji – powiązania władz mogą mieć inny charakter niż np. powiązania członków lub pracowników. Poza technikami sondażowymi dane do analizy sieciowej mogą pochodzić także z wywiadów swobodnych, obserwacji i analizy dokumentów, w tym prasy, dokumentów osobistych (poczta, maile), zasobów Internetu, danych archiwalnych (klasycznym przykładem historycznych badań sieciowych jest analiza zależności między włoskimi rodzinami w okresie renesansu, odkrywająca centralną, dominującą pozycję Medyceuszy; por. Sozański 2002).

Wspomniane podstawowe założenie analizy sieci społecznych, zgodnie z którym charakter i struktura powiązań między podmiotami są w stanie wyjaśniać ich działania, może być przyjęte na dwóch poziomach analizy. Po pierwsze, przyjmuje się, że struktura bezpośrednich i pośrednich powiązań wokół danego podmiotu jest kluczowym czynnikiem sukcesu jego działań. Takie cechy pozycji podmiotu, jak centralność czy pośrednictwo są określane jako „sieciowe podstawy władzy” (Diani 2008, s. 202; Wichłacz 2012, s. 107). W myśl tej zasady np. lokalna organizacja, która współpracuje z licznymi podmiotami, ma większe szanse na odniesienie sukcesu niż organizacja odizolowana od pozostałych. Po drugie, ustalenia odnoszące się do sieci jako całości mogą np. wiązać gęstość czy wzajemność ze skutecznością zbiorowego działania.

Wspomniana „właściwa” teoria sieci społecznych zawiera jednak zdaniem Borgatiego i Halgina koncepcje o bardziej ustrukturyzowanej i abstrakcyjnej postaci niż zarysowane kierunki dociekań. Według tych autorów przykładowymi twierdzeniami, które konstytuują właściwą teorię sieci społecznych, są ustalenia Marka S. Granovettera na temat roli słabych powiązań i twierdzenia Ronalda S. Burta na temat „luk struk-

turalnych” (Burt 2002). W pierwszym przypadku mowa jest m.in. o wynikach badania opisanych przez Granovettera w klasycznym artykule *The Strength of Weak Ties* (Granovetter 1973). Autor dowodzi tam indywidualnych korzyści pochodzących ze słabych powiązań (z osobami, z którymi jednostka ma sporadyczne kontakty), dzięki zróżnicowanemu zasobom informacji krążących w bliskich i dalekich kręgach powiązań (dalsi znajomi mogą relatywnie częściej pomóc przy poszukiwaniu pracy). Ustalenia Burt’a wskazują na unikalną pozycję tej osoby w sieci, która ma dostęp do niepowtarzających się informacji (dotyczy to np. brokera działającego między dwoma środowiskami pozostającymi w jakiejś zależności).

Rozumienie polityki w badaniach sieciowych

Decyzja o prowadzeniu badań nad polityką społeczną z perspektywy sieci społecznych oznacza przyjęcie założenia, że struktura powiązań między aktorami w danym polu umożliwia trafny opis lub wyjaśnienie polityki społecznej. Założenie to ma jednak nieco inne znaczenie dla badaczy, którzy traktują sieć przede wszystkim jako narzędzie poznania, i dla tych, którzy postrzegają ją raczej jako specyficzny przedmiot badania. Według pierwszego z tych podejść, „sieciowo rozumiana” polityka jest nieodzownym aspektem procesu politycznego – jakieś relacje sieciowe są w zasadzie immanentne dla wszelkich struktur, w których podejmowane są decyzje polityczne, a analiza sieciowa ma jedynie pomóc naświetlić te aspekty procesu politycznego, które nie są dość dobrze widoczne w klasycznych instytucjonalnych analizach politologicznych. W tym znaczeniu, powiązania między aktorami przenikają i otaczają wiele formalnych instytucji polityki – parlamenty, ministerstwa czy struktury samorządów lokalnych. Nie oznacza to, że prawne reguły podejmowania decyzji tracą na znaczeniu. Raczej – sieci pomagają dostrzec sposoby uzgadniania interesów, które „dokonują się na przedpolu formalnych decyzji” (Beyme 2005, s. 252). Podobne założenia leżą u podstaw sieciowych badań relacji międzyorganizacyjnych (*interorganizational approaches*), w których „w odniesieniu do polityki społecznej stosuje się metody analizy sieciowej jako ogólne ramy analityczne [...] – polityka (*policy*) traktowana jest jako produkt złożonych relacji między aktorami” (Thatcher 1998, s. 398; por. także Furmankiewicz, Stefańska 2010; Osa i in. 2006). Sieć rozumiana jest w nich jako wszystkie struktury współpracy lub przepływu informacji między organizacjami w danym obszarze polityki.

Od zarysowanych podejść, w których sieć jest przede wszystkim odpowiedzią na pytania badawcze o powiązania między aktorami, odróżniają się liczne stanowiska, w których sieciowy charakter powiązań w sferze polityki jest traktowany jako coś specyficznego, a sieci są postrzegane jako swoista forma koordynacji. Takie rozumienie sieci jest zawarte w klasycznych amerykańskich (niekiedy nieco zbyt mechanicznie przenoszonych na grunt europejski) koncepcjach sieci polityki, np. w koncepcji związanej z pojęciem *policy community* (oznacza ona sieć współpracujących w danym obszarze urzędników ministerialnych i grup interesów głównie z sektora prywatnego, którym przypisuje się podzielenie wspólnych wartości) czy pojęciem *issue network* (jest to sieć zmieniających

się, licznych „interesariuszy” określonej polityki, obejmująca naukowców i ekspertów) (Thatcher 1998, s. 391; Włodarczyk 2010, s. 161 i nast.; Atkinson, Coleman 2009, s. 97).

W szczególności występuje ono w koncepcjach *governance*, gdzie sieć jest rozumiana jako rozpowszechniający się sposób koordynacji, odmienny od administracji i rynku. O ile w przypadku struktur administracji koordynacja odbywa się poprzez przepisy prawne, formalne procedury i służbowe zależności, a na rynku – poprzez dostosowywanie się podaży i popytu dzięki mechanizmowi cenowemu, o tyle w przypadku sieci następuje bieżące koordynowanie oparte na często nieformalnych uzgodnieniach między współzależnymi podmiotami, nazywane niekiedy „heterarchią” (Torfing 2010, s. 95). Swoistość jest także przypisywana sieciom w narracjach na temat „społeczeństwa sieciowego” (m.in. Castells 2011). Jak twierdzą jego rzecznicy, elastyczne, poziome, wspierane nowoczesnymi technologiami globalne powiązania między aktorami są znakiem czasów i odpowiedzią na wzrastający poziom niepewności świata społecznego, która umożliwiła szybką reakcję na zmiany.

Drugie pytanie na temat charakteru sieci dotyczy tego, czy są one trwałym czy efemerycznym zjawiskiem. Oczywiście trwałość sieci jest przede wszystkim jej empiryczną własnością, widać jednak rozpowszechnione wśród badaczy polityki stanowisko, że sieć jest stabilną instytucją w różnych obszarach polityki (Adam, Kriesi 2008; Beyme 2005). Stanowisko to reprezentują m.in. badacze związani z nurtem wyboru racjonalnego, dowodzący, że aktorzy racjonalnie budują sieci, żeby strukturyzować niepewne obszary polityki, oraz badacze związani z nurtem instytucjonalizmu socjologicznego, którzy akcentują rolę sieci jako ograniczenia nakładanego na działania aktora. W polskiej literaturze bliska temu rozumieniu sieci jest koncepcja „wiązek transakcyjnych” – powiązań między aktorami, którzy kooperując, „wikłają się w niezamierzone skutki własnych i cudzych działań”. Jak dowodzi Wojciech Łukowski, takie powiązania są na tyle silne, że możliwości „działania na własną rękę” stają się dla podmiotu ograniczone (Łukowski 2006, s. 108). Istnieją wprawdzie zdaniem autora tej koncepcji prawne (formalne) reguły działania na lokalnym polu polityki, ale poza-prawne zasady są tak niejasne i w takim stopniu zmieniają się w czasach globalizacji, że to przede wszystkim „uwikłanie aktorów w wiązki transakcyjne” decyduje o ich szansach i satysfakcjach (tamże, s. 116).

Odmienne stanowisko prezentują ci badacze, którzy uważają, że wyrazem postmodernistycznej kondycji świata, w tym świata polityki, jest to, iż efemeryczne sieci „mnożą się na dziko” (Beyme 2005, s. 250; Wichłacz 2011, s. 101) – są one raczej wyrazem bezładu niż sposobem na ograniczenie niepewności. Szybkość transformowania się sieci zakładają też teoretycy związani z nurtem *governance* – podkreślają, że sieci są wyjątkowo elastyczną strukturą, która pozwala błyskawicznie dostosowywać partnerów i formy współpracy do zmieniającego się otoczenia (Torfing 2010; Atkinson, Coleman 2009, s. 109). Ponadto, zabiegi na rzecz „sieciovania” i zarządzania siecią są w tym ujęciu współczesnym narzędziem polityki publicznej. Tym samym sieć jest tu raczej „poręcznym” i nowoczesnym instrumentem, a nie – jak argumentuje W. Łukowski – utrwalającą się barierą działań.

Przy zasygnalizowanych tu (i innych) różnicach, wspólne licznym koncepcjom sieciowo ujmowanej polityki jest akcentowanie pluralizmu aktorów zaangażowanych w proces polityczny. Decyzja o sieciowych badaniach nad polityką oznacza więc zwykłe przyjęcie, że w tworzenie i realizację programów polityki w praktyce włączeni są aktorzy instytucjonalni i nieinstytucjonalni, działający na różnych szczeblach i w różnych sektorach. To rozpoznanie było zresztą ważniejszym czynnikiem powstania i rozwoju analizy sieci politycznych, m.in. w USA. Poprzedzającą ją koncepcja „żelaznych trójkątów” lub *subgovernment* (Howlett 2002, s. 238; Włodarczyk 2010, s. 159) zakładała, że polityka publiczna w wielu sferach jest efektem relacji między kongresmenami, urzędnikami i grupami interesów z sektora rynkowego, a wspomniane już kategorie *policy community* czy *issue network* doprecyzowywały zagadnienia zróżnicowania współdziałających podmiotów polityki. Wielosektorowość aktorów polityki w ujęciach sieciowych jest podkreślana też w tych interpretacjach (Beyme 2005), które traktują teorię sieci jako część nurtu pluralizmu grup interesu, wywodzące się z trafniejszych niż „żelazne trójkąty” takich europejskich koncepcji, jak neokorporacjonizm (nacisk położony jest w nim na relacje między państwem, związkami zawodowymi i organizacjami pracodawców). Także w nowszych podejściach, w tym szczególnie odwołujących się do koncepcji *governance*, sieci polityki są rozumiane jako instytucja międzysektorowa, co widać w takich propozycjach ich definicji, jak „rodzaj partnerstwa publiczno-prywatnego w zarządzaniu różnymi sferami polityki” (Dumała 2012, s. 190).

W ujęciach sieciowych proces polityczny jest nielinearny. Zakłada się, że klasyczny model tworzenia polityki społecznej – który według Konstantego Krzeczковского (1930) składa się z takich etapów, jak: diagnoza problemu, opracowanie programu, wynikające ze spójnych przekonań decydentów na temat tego, jak problem rozwiązać, wdrożenie programu i jego ocena (ewaluacja) prowadząca do ulepszenia – nie ma wiele wspólnego ze współczesnymi mechanizmami tworzenia polityki społecznej. Podobnie rzecz się przedstawia w przypadku ujęć systemowych czy klasycznie instytucjonalnych, które nie uwzględniają m.in. złożoności i przypadkowości procesu politycznego. Towarzyszy temu brak dającej się określić racjonalności działania sieci i – patrząc z innej perspektywy – brak legitymizacji czy „rozliczalności”. Jak zauważa Klaus von Beyme, „teorie sieci opatrzone są stemplem postmodernistycznego pluralizmu. Dla nich punktem wyjścia nie jest wyraźny katalog godnych uwzględnienia interesów, gdyż one dopiero starają się o faktyczne więzy uczestnictwa. Postmodernistyczne wydają się owe analizy także w tym, że nie oczekuje się od nich wyjaśnień ściśle przyczynowych” (Beyme 2005, s. 253).

Interpretacje lokalnych sieci polityki i poszukiwania wyjaśnień ‘policy’: trzy nurty

Faktycznie, trudno jest wskazać w obrębie perspektywy sieciowej takie teoretyczne instrumentarium, które pomagałoby precyzyjnie rozpoznawać zależności przyczynowo-skutkowe między strukturą a „produktem” sieci. Badaniom nad sieciami polityki

towarzyszą jednak pewne szersze koncepcje, które sugerują kierunki interpretacji sieci i poszukiwań związków między charakterem sieci a jej efektami. W odniesieniu do lokalnej polityki społecznej są to nurty odwołujące się do trzech „tradycji” – badań nad kapitałem społecznym, lokalnymi elitami i koalicjami rzeczniczymi. Typologia ta opiera się na różnych założeniach odnośnie do podstawowego mechanizmu, poprzez który z sieci wyłaniają się konkretne programy polityki społecznej, w praktyce jednak wymienione podejścia często są stosowane przez badaczy lokalnych polityk łącznie.

Najbardziej chyba rozpowszechniony kierunek „sieciowego” wyjaśniania lokalnej polityki społecznej dostarcza wyjaśnień sprawności w lokalnej *policy*. Zmienną zależną są tu często, co mieści się w Putnamowskiej tradycji badań, skala i jakość dostarczanych przez samorząd usług społecznych w szerokim znaczeniu. Opisywać ją mogą indeksy, które obejmują np. dostępność usług medycznych, efekty działania szkół, wykorzystywania nowoczesnych technologii itp. W innym wariantcie, wyjaśniane zmienne to sprawność dostarczania usług w danym obszarze (np. pomocy młodym bezrobotnym ludziom) przez grupę podmiotów na poziomie lokalnym bądź sprawność wdrażania określonego programu społecznego (Swianiewicz i in. 2008; Furmankiewicz, Stefańska 2010). Cechą wspólną różnych badań mieszczących się w tym nurcie jest traktowanie lokalnej *policy* jednowymiarowo, głównie w kategoriach wydajności lokalnego systemu. Nie uwzględnia się w nich struktury priorytetów lokalnej polityki społecznej, preferowanej formuły udzielania świadczeń, orientacji – np. na uniwersalne lub adresowane rozwiązania itp. Niekiedy przy badaniu sprawności bierze się tu pod uwagę także responsywność, jednak i ona jest wąsko rozumiana (jako stopień uwzględniania przez decydentów postulatów mieszkańców, niezależnie od tego, czyje i jakie interesy są szczególnie brane pod uwagę).

Domniemany związek sprawności z lokalną siecią polityki opiera się w tym nurcie na założeniu, że fundamentalną rolę odgrywają gęste, wzajemne, a przede wszystkim liczne „pomostowe” powiązania (tj. łączące słabymi powiązaniem podmioty o różnicowanym statusie). Sprawnością w dostarczaniu usług na poziomie lokalnym skutkuje, w myśl tej koncepcji, lokalna sieć o strukturze, która urzeczywistnia pewien ideał – bądź to obywatelskiej społeczności lokalnej (w podejściach odwołujących się do kapitału społecznego), bądź modelu sprawnego zarządzania i międzysektorowej współpracy (w nurcie *governance*). Badacze środowisk lokalnych z perspektywy kapitału społecznego wskazują na szereg mechanizmów przekładania się struktur lokalnych sieci na sprawność instytucjonalną. Przykładowo, Ireneusz Sadowski zdiagnozował następujące zależności: po pierwsze, gęsta sieć powiązań wokół decydenta jest politycznym zapleczem i wsparciem, które umożliwia skupienie się na sprawach ważnych dla społeczności lokalnej, a nie na doraźnej walce politycznej; po drugie, gęste sieci umożliwiają przepływ informacji, dzięki któremu władze lokalne mogą lepiej rozpoznawać problemy społeczności; po trzecie, związana z władzą lokalną nieformalna koalicja ma na nią wpływ mobilizujący; po czwarte, pionowe powiązania władz z instytucjami wyższego szczebla ułatwiają dostęp do zewnętrznych zasobów (Sadowski 2011, s. 281 i nast.). Poza wspomnianymi, w innych badaniach (Swianie-

wicz 2008; Theiss 2007) zaobserwowano mechanizmy samopomocy i samoorganizacji silnie usieciowionych społeczności lokalnych, dzięki którym w części zapobiega się pewnym problemom, w części zaś rozwiązuje się je poza strukturami samorządowymi, a także mechanizmy usprawniające działanie instytucji samorządowych, oparte na zaufaniu i silnych nieformalnych kontaktach między urzędnikami (lub urzędnikami i mieszkańcami).

Na nieco inny mechanizm zależności między kształtem sieci a jej efektywnością wskazuje się w koncepcjach *governance*. W tym nurcie sieć jest przede wszystkim kanałem dostępu do różnorodnych i specyficznych zasobów, którymi dysponują lokalni aktorzy. Gęsta, opierająca się na poziomych powiązaniach sieć lokalna pozwala więc, np. przy realizacji projektu społecznego, łączyć możliwość tworzenia regulacji, która jest w gestii samorządu, z pieniędzmi lokalnych przedsiębiorców, know-how sektora pozarządowego, możliwościami pracy lokalnych wolontariuszy, wsparciem informacyjnym lokalnych mediów. Kluczowe kategorie *governance*, tj. zarządzanie kształtem sieci i zarządzanie przepływami w sieci, opierają się na założeniu, że efekty sieciowej współpracy będą tym lepsze, im bardziej będzie ona otwarta i włączająca różne podmioty oraz im sprawniej będą uruchamiane jej wewnętrzne zasoby.

Koncepcje kapitału społecznego i *governance* dzieli wiele różnic, w tym odwołania do społeczeństwa obywatelskiego (przynajmniej w najbardziej rozpowszechnionym w Polsce Putnamowskim rozumieniu kapitału społecznego), kontrastujące z odwołaniami do teorii zarządzania. Jeśli jednak spojrzeć na nie jako propozycje konceptualizacji zależności przyczynowo-skutkowych między lokalną siecią a *policy*, dostrzec można, że wspólne są im dwa metodologiczne ograniczenia. Po pierwsze, jest to redukcja *policy* do kategorii sprawności, a po drugie, jest to stosowanie wzorca, którego trafność jest w polskich społecznościach lokalnych dyskusyjna. Stanowisko takie bywa wprost wyrażane przez polskich badaczy (Kiersztyn 2004, s. 36); podkreśla się rolę powiązań wiążących, a nie pomostowych (Swianiewicz i in. 2008, s. 245), czy fakt, że *governance* odczytywane jest przez badanych jako opis nagannych praktyk, przejaw „prywatyzacji, nepotyzmu, «kolesiostwa» czy «partyjniactwa»”, więc „w polskich warunkach za wcześnie jeszcze na uczynienie go głównym paradygmatem badawczym” (Wasilewski 2006, s. 12).

Drugi kierunek teoretyzowania na temat związków między siecią polityki a cechami lokalnych programów społecznych umożliwia wyjaśnienie nie tylko sprawności, ale i – do pewnego stopnia – merytorycznych decyzji, takich jak wprowadzenie usługi, dotowanie działań organizacji, rozpoczęcie inwestycji. W tym ujęciu decyzje są traktowane jako realizacja interesu aktora lub aktorów z lokalnej sieci polityki. Przymuszalna zależność przyczynowo-skutkowa opiera się tu na tzw. sieciowych źródłach władzy (np. centralności, pośredniczeniu aktora lub istnieniu kliku w sieci), które umożliwiają przeformowanie własnych celów aktora w lokalnym procesie decyzyjnym.

Ten sposób rozumienia roli lokalnej sieci polityki mieści się w szerokim nurcie badań nad lokalnymi strukturami władzy, sięgającym swymi korzeniami ubiegłowiecznej dyskusji Floyda Huntera, argumentującego, że w amerykańskich miastach

rządzą „usieciowione” elity, z Robertem Dahlem, według którego władza lokalna jest rozproszona w różnych sferach – ma postać tzw. poliarchii. Inspiracją dla tych wyjaśnień polityki społecznej są klasyczne ustalenia Charlesa Wrighta Millsa, który – w podobnym duchu co Hunter – podkreślał, że w USA lat 50. XX w. lokalne sfery towarzyskie tworzą nie tylko hierarchie prestiżu, ale i strukturę władzy, a na jej szczycie znajduje się „zespół klik”, których członkowie decydują o ważniejszych sprawach danego miasta. Jak stwierdzał, „kliki zachodzą na siebie nawzajem i zazwyczaj istnieją ludzie, którzy przechodząc z jednej do drugiej, koordynują poglądy i decyzje. [...] przy załatwianiu niemal każdej sprawy decydująca rola w podejmowaniu decyzji [...] przypada klice znajdującej się u szczytu czy nawet jednej wpływowej osobie” (Wright Mills 1961, s. 47).

Trzeba zaznaczyć, że polskie badania nad lokalnymi sieciami władzy, w tym badania nad elitami koncentrują się jednak przede wszystkim na zagadnieniach „usieciowienia” jako aspektu członkostwa w elicie oraz na działaniu sieci jako mechanizmu awansu i utrzymywania się w elicie (por. Bartkowski i in. 2003; Wasilewski 2006). Zagadnienia sieciowych źródeł władzy pogłębiali w Polsce m.in. Kaja Gadowska (2002) – w odniesieniu do samopodtrzymujących się układów klientelistycznych w sektorze górniczym, czy Andrzej Zybertowicz – w odniesieniu do działania „układu” i związanej z nim „przemocy strukturalnej”, którą należy rozumieć jako uniemożliwianie podejmowania działań publicznych wskutek zagospodarowania danej sfery przez aktorów dysponujących „brudnym” kapitałem społecznym (Zybertowicz 2008, s. 190). Jednak brakuje tutaj ustrukturyzowanych koncepcji, które mogłyby mieć zastosowanie w polityce społecznej. Wynika to zapewne z ograniczenia tego nurtu, które polega na tym, że możliwe jest tłumaczenie raczej tylko wycinków lokalnej *policy* i poszczególnych decyzji, choć liczne przykłady zarysowanych tu mechanizmów często są wskazywane przez badaczy lokalnej polityki (Sadowski 2011; Swianiewicz i in. 2008; Theiss 2007).

W trzecim nurcie poszukiwania sposobu wyjaśniania lokalnej polityki społecznej, traktowana jest ona w najbardziej wielowymiarowy sposób. Podejmuje się tu zagadnienia priorytetów lokalnej polityki społecznej, rozważa się normatywne założenia, dominujące koncepcje na temat zasługiwania na pomoc, podzielane przez aktorów przekonania o źródłach problemów społecznych itp. Mechanizm przyczynowo-skutkowy przypisywany lokalnym procesom politycznym należałoby jednak zlokalizować na pograniczu perspektywy sieciowej. Opisuje go m.in. koncepcja „koalicji rzeczniczych” (w polskiej literaturze przedmiotu koalicja rzecznicza jest też nazywana „koalicją zachęcającą”; zob. Włodarczyk 2010), którą niektórzy metodolodzy sieci społecznych nazywają hybrydą podejścia sieciowego i badań wartości (normatywnych przekonań aktorów) w procesie politycznym (Thatcher 1998, s. 405). Założenie leżące u podstaw *Advocacy Coalition Framework (ACF)* wyjaśnia cechy programów polityki społecznej w kategoriach sporu między (najczęściej dwiema) konkurującymi ze sobą koalicjami rzeczników określonych rozwiązań w sferze polityki społecznej. Członkami koalicji są urzędnicy, media, eksperci, organizacje społeczne i grupy obywatelskie, którzy podzielają pewne wspólne przekonania (*policy core preferences*) na temat pożąda-

nych normatywnych zasad w polityce społecznej w danym obszarze (Sabatier 2007, s. 195). Członków koalicji łączy więc działanie na rzecz złagodzenia lub zaostrzenia: zasad pomocy społecznej, przepisów migracyjnych, regulacji w kwestii dopuszczalności aborcji, dostępu do broni itp.

Wpływ koalicji rzeczniczych na lokalną *policy* na pozór przypominać może wspomniany przeze mnie mechanizm opierający się na „sieciowych źródłach władzy”, w tym roli lokalnych *clusters* w sieci. Istnieją tu jednak dwie zasadnicze różnice. Po pierwsze, teoretyczne źródła ACF to wprost odwołania do Dahlowskiej poliarchii, a nie klik w ujęciu Wrighta Millsa (Sabatier 2007). Po drugie, mechanizm wpływania koalicji na politykę ma tu w dużej mierze „konstrukcjonistyczny” charakter. Liczą się nie (same) tylko sieciowe kontakty, ale przede wszystkim formułowane w koalicji rzeczniczej narracje na temat pożądanых rozwiązań z zakresu polityki społecznej. Sieć jest tu więc raczej strukturą umożliwiającą dyfuzję, konstruowanie i nagłaśnianie społecznych interpretacji i postulatów.

Paul A. Sabatier, autor koncepcji ACF, podkreślał, że została ona stworzona z myślą o sektorowych politykach publicznych głównie na szczeblu państwowym. Bardzo duża liczba różnorodnych aktorów, w tym ekspertów i mediów, sprawia, że na poziomie krajowym dochodzi do agregowania aktorów w koalicje rzecznicze. Badania empiryczne z wykorzystaniem tej koncepcji są często prowadzone na poziomie regionalnym i można przypuszczać, że na poziomie małej społeczności lokalnej koalicja rzecznicza nie miałaby takiego szerokiego i pluralistycznego charakteru, jak widzi to Sabatier. Mimo to, wydaje się, że ACF może służyć jako teoretyczna rama do wyjaśniania lokalnej polityki społecznej – jeśli nie jako gotowa koncepcja teoretyczna, to jako inspiracja dla wzbogacenia analiz wymiaru strukturalnego sieci analizą „przeływających” w nich normatywnych treści.

Przykładowo, w jednym z współprowadzonych przeze mnie sieciowych badań nad lokalną polityką na rzecz inkluzji młodych bezrobotnych ludzi³ zdiagnozowaliśmy zjawiska, które można by wyjaśniać w tym właśnie nurcie interpretacji. W jednym z wojewódzkich miast w Polsce, badanym za pomocą analizy sieciowej sektora pozarządowego, ujawniła się silna lokalna koalicja (*k-core* – podgrupa podmiotów relatywnie gęściej powiązanych ze sobą) powiązanych podmiotów działających we wspomnianej sferze. W większości były to podmioty prowadzone przez osoby znające się prywatnie dzięki współpracy opozycyjnej w latach 80. Dominujące zasady i formy udzielanego młodym bezrobotnym wsparcia były wśród tych organizacji bardzo podobne, a ich przedstawiciele wyrażali w wywiadach literalnie identyczne opinie na temat pożądanых rozwiązań. Działania w tej grupie odróżniały się w widoczny sposób od realizowanych przez drugą koalicję (także reprezentującą gęstość lokalną w sieci), jednak znacznie gorzej zintegrowaną i mniej skuteczną. W efekcie polityka społeczna w sferze pomocy młodym bezrobotnym ludziom, w zasadzie w całości prowadzona w tym mieście przez organizacje pozarządowe, miała silny rys założeń

---

³ Szczegółowo piszę o tym w innym miejscu (Theiss 2011).

normatywnych podzielanych przez kluczową „koalicję rzeczniczą”. Działania koalicji charakteryzowały się przy tym bardzo wysoką i rosnącą sprawnością, m.in. dzięki otrzymywaniu większości miejskich dotacji we wspomnianej sferze polityki społecznej.

Potencjał wyjaśniania lokalnej *policy* nie polega w tym przypadku na dowodzeniu, że np. katolickie charytatywne organizacje prowadzą politykę opartą na połączeniu adresowanych świadczeń opiekuńczych z instrumentami kontroli społecznej dla aktywizacji młodych ludzi na rynku pracy. Raczej, w przypadku badanego miasta przedmiotem wyjaśnień może być słabość organizacji zajmujących się polityczną aktywizacją na rzecz umocnienia praw socjalnych młodych bezrobotnych.

Zakończenie

Zaproponowane przeze mnie sposoby konceptualizowania związków między sieciowo rozumianą lokalną polityką a programami polityki społecznej oznaczają trzy ogólne kierunki możliwych interpretacji. Jak już wspomniano, w praktyce bywają łączone. Wynika to z ich do pewnego stopnia redukcjonistycznego charakteru (dotyczy to szczególnie dwóch pierwszych ujęć) oraz z faktu, że w większości lokalnych sieci polityki mamy do czynienia z obecnością zarówno powiązań pomostowych, jak i klik oraz szerszych koalicji – różne struktury sieciowe mogą więc oddziaływać na programy w różny sposób, a ich relatywna rola w danym procesie politycznym może być w pewnym stopniu przypadkowa.

Ze stosowaniem zarysowanych koncepcji, poza ich niskim teoretycznym ustrukturyzowaniem, wiążą się też inne problemy. Po pierwsze, szkopał tkwi we wnioskowaniu na temat ważnych cech sieci na podstawie danych ilościowych. Trudno ocenić, czy dana sieć polityki jest silnie spójna, czy lokalne gęstości są znaczne itp., o ile nie porównamy jej z inną siecią. Perspektywa sieciowa w badaniach nad lokalną polityką jest więc szczególnie uzasadniona w przypadku badań porównawczych – i tak zresztą jest zwykle prowadzona (Furmankiewicz, Stefańska 2010; Sadowski 2011; Swianiewicz i in. 2008). Wnioskowanie o zależnościach przyczynowo-skutkowych i rozwój teorii łączącej *politics* i *policy* są jednak możliwe przy „kontrolach” subtelnych niekiedy treści powiązań w badanych sieciach polityki, od wglądu w które w tym podejściu (a przynajmniej w jego „czystej” wersji) programowo się abstrahuje.

Po drugie, jednym ze szczególnie dyskutowanych problemów metodologii sieciowej jest zagadnienie tzw. endogenności – w związku z wątpliwością co do tego, czy sieci można traktować w uprawniony sposób jako zmienną niezależną. Skoro bowiem sieć nie jest strukturą „długiego trwania”, to może trzeba ją postrzegać jako bezpośredni wyraz interesów czy preferencji aktorów politycznych, a więc w najlepszym przypadku traktować jako zmienną pośredniczącą w wyjaśnieniach *policy*. To, kto z kim „trzyma”, jest więc w tej argumentacji raczej sposobem osiągania pewnych celów, a nie ich wyjaśnieniem.

Dylematy metodologiczne związane ze stosowaniem sieciowych koncepcji w badaniach nad lokalną polityką wydają się nie przyćmiewać pewnych teoretycznych pozytyw-

ków, które płyną z ich wykorzystania. W szczególności koncepcje te mogą pomóc „odczarować” spojrzenie na tworzenie lokalnej polityki, które obecnie pozostaje często pod urokiem wizji sprawnych konsultacji społecznych, i umożliwić budowanie trafnych lokalnych strategii działania.

Bibliografia

- Adam S., Kriesi H. (2007), *The Network Approach*, w: P.A. Sabatier (red.), *Theories of the Policy Process*, Boulder, CO, Westview Press.
- Atkinson M.M., Coleman W.D. (2009), *Sieci polityczne, wspólnoty polityczne oraz problemy związane z rządzeniem*, „Zarządzanie Publiczne”, nr 4 (10).
- Bartkowski J., Mossakowska M., Wiatr J.J. (2003), *Władza lokalna w województwie zachodniopomorskim w świetle badań socjologicznych*, Koszalin, Bałtycka Wyższa Szkoła Humanistyczna.
- Beyme K. von (2005), *Współczesne teorie polityczne*, tłum. J. Łoziński, Warszawa, Scholar.
- Borgatti S.P., Halgin D.S. (2011), *On Network Theory*, „Organization Science”, nr 22 (wydanie online).
- Burt R.S. (1992), *Structural Holes: The Social Structure of Competition*, Cambridge, MA, Harvard Univ. Press.
- Castells M. (2011), *Spółczesność sieci*, tłum. M. Marody i in., Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Diani M. (2008), *Analiza sieciowa*, w: K. Gorlach, P.H. Mooney (red.), *Dynamika życia społecznego. Współczesne koncepcje ruchów społecznych*, Warszawa, Scholar.
- Dumała H. (2012), *Transnarodowe sieci terytorialne w Europie*, Lublin, Wydawnictwo UMCS.
- Furmankiewicz M., Stefańska J. (2010), *Partnerstwa terytorialne jako sieci organizacyjne. Analiza powiązań w trzech wybranych „lokalnych grupach działania” w Polsce*, „Studia Regionalne i Lokalne”, t. 39, nr 1.
- Gadowska K. (2002), *Zjawisko klientelizmu polityczno-ekonomicznego. Systemowa analiza powiązań sieciowych na przykładzie przekształceń sektora górniczego w Polsce*, Kraków, Wydawnictwo UJ.
- Granovetter M.S. (1973), *The Strength of Weak Ties*, „American Journal of Sociology”, vol. 78, nr 6.
- Hoffman-Lange U. (2010), *Metody badania elit*, w: R.J. Dalton, H.-D. Klingemann (red.), *Zachowania polityczne*, t. 2, tłum. A. Brzóska i in., Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Howlett M. (2002), *Do Networks Matter? Linking Policy Network Structure to Policy Outcomes: Evidence From Four Canadian Policy Sectors 1990–2000*, „Canadian Journal of Political Science”, vol. 35, nr 2.
- Kiersztyn A. (2004), *Kapitał społeczny a sukces programów reintegracji – podstawy teoretyczne*, w: *Utopie inkluzji. Sukcesy i porażki programów reintegracji społecznej*, K.W. Frieske (red.), Warszawa, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych.

- Krzczkowski K. (1930), *Problematyka polityki społecznej*, „*Ekonomista*”, nr 3.
- Lukowski W. (2006), *Wiązki transakcyjne w lokalnej przestrzeni społecznej (inspiracje teoretyczne i implikacje empiryczne transakcyjnej koncepcji przestrzeni społecznej)*, w: B. Jałowiecki, W. Łukowski (red.), *Spoleczności lokalne. Teraźniejszość i przyszłość*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Wydawnictwo SWPS Academica.
- Osa M. (2008), *Sieci opozycji w PRL*, w: K. Gorlach, P.H. Mooney (red.), *Dynamika życia społecznego. Współczesne koncepcje ruchów społecznych*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Osa M., Gorlach K., Podedworna H. (2006), *Integracja z Unią Europejską a polityka rolno-wiejska w perspektywie analizy sieciowej*, w: K. Szafraniec (red.), *Jednostkowe i społeczne zasoby wsi*, Warszawa, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN.
- Sabatier P.A., Weible Ch.M. (2007), *The Advocacy Coalition Framework: Innovations and Clarifications*, w: P.A. Sabatier (red.), *Theories of the Policy Process*, Boulder, CO, Westview Press.
- Sadowski I. (2011), *Spoleczna konstrukcja demokracji lokalnej: rola kapitału społecznego w działaniu instytucji przedstawicielskich*, Warszawa, Instytut Studiów Politycznych PAN.
- Salancik G.R. (1995), *Wanted: a Good Network Theory of Organization*, „*Administrative Science Quarterly*”, vol. 40, nr 2.
- Sozański T. (2002), *Sieć społeczna*, w: *Encyklopedia socjologii*, t. 4, Warszawa, Oficyna Naukowa.
- Swianiewicz P. (2008), *Realizacja polityki regionalnej a kapitał społeczny*, w: P. Swianiewicz, J. Herbst i in. (red.), *Szafarze darów europejskich. Kapitał społeczny a realizacja polityki regionalnej w polskich województwach*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Thatcher M. (1998), *The Development of Policy Network Analyses: From Modest Origins to Overarching Frameworks*, „*Journal of Theoretical Politics*”, vol. 4, nr 10.
- Theiss M. (2007), *Krewni – znajomi – obywatele. Kapitał społeczny a lokalna polityka społeczna*, Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Theiss M. (2011), *Dialog obywatelski z perspektywy koncepcji sieci społecznych*, w: B. Lewenstein, M. Dudkiewicz (red.), *Lokalny dialog obywatelski. Refleksje i doświadczenia*, Warszawa, Wydawnictwa UW, Polskie Towarzystwo Socjologiczne.
- Torring J. (2010), *Teoria rządzenia sieciowego: w stronę drugiej generacji*, „*Zarządzanie Publiczne*”, t. 13, nr 3.
- Wright Mills C. (1961), *Elita władzy*, Warszawa, Książka i Wiedza.
- Wasilewski J. (2006), *Wprowadzenie. Elita polityczna średniego szczebla – problematyka badania*, w: J. Wasilewski (red.), *Powiatowa elita polityczna*, Warszawa, Instytut Studiów Politycznych PAN.
- Wiśniewski M. (2012), *Sieć a rozumienie przestrzeni polityki*, w: A. Czajowski, L. Sobkowiak (red.), *Polityka i polityczność. Problemy teoretyczne i metodologiczne*, Wrocław, Atla 2 – Wrocławskie Wydawnictwo Naukowe.

- Włodarczyk W.C. (2010), *Wprowadzenie do polityki zdrowotnej*, Warszawa, Wolters Kluwer Polska.
- Zybertowicz A. (2008), *Przemoc „układu”. O peerelowskich korzeniach sieci biznesowej Zygmunta Solorza*, w: R. Sojak, A. Zybertowicz (red.), *Transformacja podszyta przemocą*, Toruń, Wydawnictwo UMK.

Summary

The goal of the article is to analyze theoretical consequences of applying a network perspective to the research on local social policy. I try to answer questions: if a researcher uses this research perspective, how does he or she understand local social politics and policy, which aspects of social politics/policy does this approach help to understand? The analysis of a network research on local social policy conducted in Poland in the recent years leads to the conclusion that three diverse understandings of the link between politics and local policy appear. In the first one, based on Putnam's approach, it is the dense civil society network that helps to understand the effectiveness in the provision of local services. In the second, it is the governance approach, the effectiveness is explained by pooling diversified assets of local actors. The third approach allows to distinguish local advocacy coalitions and includes values in the analysis enabling to understand not only the effectiveness but also the contents of local social policy.

Key words: local social policy, network perspective, policy networks